

De heer of mevrouw Visser

Tekst: Frans Collignon

Illustraties: C. Damen, Jelger Herder
en Dick de Wilde

Vroeger – echt heel lang geleden – had je nog geen burgerlijke stand en dus geen geregistreerde achternamen. Je werd genoemd naar je vader (Janszoon) of naar de plek waar je vandaan kwam (Van der Molen) of wat je deed (Visser). Gezien het veelvuldig voorkomen van de laatste naam, moeten er vroeger wel heel veel vissers zijn geweest.

De naam Visser staat tegenwoordig in ieder geval in de top tien van de maar liefst ruim 300.000 familienamen in Nederland. Als je de varianten als Vissersman en Vis (al dan niet met 'sch' geschreven) bij elkaar optelt, kom je op een dikke 80.000 dragers van deze beroepsnaam. Ook van heinde en ver zijn er vissers naar Nederland gekomen als je naar de achter-

namen van immigranten kijkt. Op het naambordje bij de voordeurbel staan allerlei buitenlandse varianten zoals Fisher, Fischer, Pescador, Poissonier, Samak, enzovoorts.

De Nederlandse familienamenbank van het Meertensinstituut ontsluit nog meer informatie. Zo zijn er al vanaf 1280 geschriften waarin Visser een familienaam is. Daar-

Baarzen werden vroeger het net ingeklopt.

mee werden dus mensen aangeduid die hun oorspronkelijke beroepsnaam behouden, ook als ze vanwege de lage opbrengst van de visvangst zich als landarbeider verhurden en nooit meer een hengel of net uitwerpen. De brede en ook vroege vermelding van de naam toont aan hoe belangrijk vissers voor de mensheid zijn geweest.

Naamvariaties

Het is natuurlijk niet zo dat iedere visser een (bij)naam kreeg die verband hield met zijn beroep. Een Urker liet zelfs optekenen dat degene op Urk met de naam Visscher oorspronkelijk vast en zeker ergens anders vandaan kwam. Zo'n naam is 'natuurlijk niet echt onderscheidend' op een eiland waar bijna elke man op het water de kost verdiende.

Ook hebben veel Nederlanders van families die oorspronkelijk met de visvangst hun boterham bijeen scharrelden, alleen een vissoort als achternaam – wellicht was die vis hun specialiteit. Bekende achternamen zijn Snoek, Haring, Schol, Karper, Paling, etc. De namen kunnen overigens allemaal op verschillende wijze zijn geschreven, want vroeger was er geen eenheid in spelling.

Soms moet je bij een naam nog eens extra kijken. Zo heeft de naam Varkevisser – om maar een voorbeeld te noemen – niets met de vangst van zwijnen te maken, maar alles met de visserij. De naam betekent visser op bruinvis. Die dieren werden vroeger zeevarkens genoemd. Iets soortgelijks geldt voor de naam Klop-per. Een klopper was vroeger iemand die in het ijs van (meestal de Zuiderzee) een gat zaagde en vervolgens hard op het omliggende ijs klopte. Daardoor schrokken de vissen onder het ijs en zochten ze de versgezaagde gaten op. Hebbes!

Naamsjargon

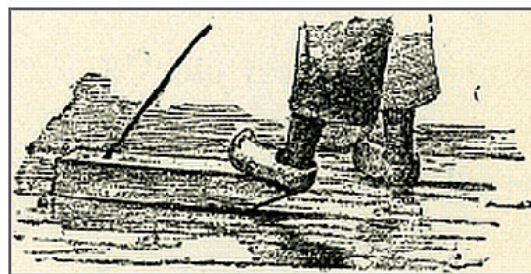
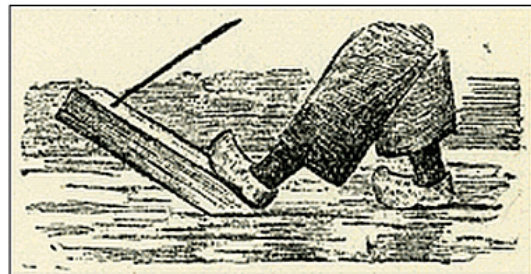
Er zijn meer woorden voor het vissen met hengel of net die we tegenwoordig nog maar nauwelijks kennen, maar wel voortleven in familienamen. Zo is er de naam Kollen. Begin vorige eeuw betekende dit dat je 'op gevoel' met de lijn in de hand naar kabeljauw viste. Daarbij dienden kolmaatjes – jonge, niet volgroeide haringen – als aas voor de kabeljauw. Overigens werden die verse haringkindjes vaak zo mals gevonden, dat ze niet als aas maar als voedsel voor de consument werden gebruikt.

Andere namen die we in de hedendaagse Nederlandse visserspraak nauwelijks nog tegen komen, maar als achternaam nog altijd voortbestaan zijn bijvoorbeeld Van Angelen en Banken. De eerste refereert aan het angelen met hengel en haak, de tweede verwijst naar het vangen van vis bij de visrijke zeebanken. **V**

Gevaarlijk klopperwerk

Het kloppen was een soms zeer lonend, maar ook een gevaarlijk werkje. Nadat in december 1933 middels deze vistechiek in het vissersplaatsje Huizen 140 pond ijsspiering werd aangevoerd, gingen een maandje later Bunschoters tijdens hun werk vlak voor de haven van Huizen door het ijs. Ook in een jeugdboek van Simon Abramsz uit 1898 wordt gewezen op de risico's. Hierin vertelt hij een 'waar gebeurde geschiedenis' van een vader en twee zonen uit Durgerdam die een twintigtal jaren eerder al kloppend met een grote ijsschots de Zuiderzee in dreven en pas twee weken later nabij Schokland werden gered. Ze hadden zich in leven weten te houden door de gevangen bot rauw naar binnen te werken. Het liep toch nog fout af, want vader en één van de zonen overleden een paar weken later alsnog aan de gevolgen van hun barre tocht.

Kloppen is dus vissen op het ijs door het aanjagen van schrik. Ook bij warmere temperaturen werd deze techniek in Nederland gebruikt. Het heet dan plempen, polsen, polsteren of ploffen. Daarvoor werd hard op het water geslagen om de vis (kolblei, baars, paling) op te jagen en in de netten te drijven.

Deze tekeningen van C. Damen uit het boek *Veertien dagen op een ijsschots* van Simon Abramsz laten zien hoe het ijskloppen in zijn werk ging. Een vele kilo's zware balk met afgeschuinde achterkant wordt omhoog getrokken om dan op het ijs te kletteren. Dat zou de vissen doen opschrikken en in het net rond het wak jagen.